

ההתמודדות הביטחונית עם הפלסטינים

צה"ל אמור לעצב אסטרטגיה שתעשה שימוש בנדבכים הבאים: הסטת המאבק הצבאי לשולי הבמה, עימות של התשה ולא של הכרעה מהירה, מניעת הסלמה, איפוק אסטרטגי ויזומה טקטית, תהודה תקשורתית מזערית, מיקוד נקודתי, שליטה מודיעינית במקום שליטה בשטח, מיצוי יתרון האיכות ופיתוח אמצעים מתקדמים. אסטרטגיה מונעת הסלמה מהסוג הזה לא תביא להכרעה מהירה, אך בלויית לחצים מדיניים, כלכליים ותקשורתיים על קהלי יעד מצומצמים היא מסוגלת לשכנע את היריבים לחזור לשולחן הדיונים ולהסכים לפשרה הוגנת

אל"ם (מיל') ד"ר שמואל גורדון

תפקיד חשוב בהרתעה, בסיכול, במניעה, בשמירה על חיי האזרחים, בשכנוע היריב להפסיק את הלחימה, בחיזוק כושר העמידה ותחושת הביטחון של האוכלוסייה ובשימור העוצמה הלאומית וחיזוקה. לא פעם התכלית של הפעילות הצבאית היא חיזוק כושר העמידה של אזרחי ישראל ולא דווקא פגיעה ביריב.

החלטה על פעילות צבאית מושפעת מאוד מהאופן שבו היא עשויה להשפיע על הקברניטים בעולם ולהשתקף בדעת הקהל העולמית. תכליתו של המענה הצבאי היא – בשלב הראשון – עיצוב גבולות הלחימה. בשלב שני תכליתו היא לאכוף על היריבים

לשנות את "תפיסת ההפעלה" שלהם מתפיסה התקפית להגנתית, ולאחר מכן היא מיועדת לאלץ אותם להפחית ולבסוף להפסיק את הפעילות האלימה, לחזור לשולחן המשא ומתן ולהגיע להסכם פשרה הוגן.

יחד עם זאת יש חסרונות לשימוש בכוח, כגון פגיעה במעמד הבין-לאומי, יצירת חילוקי דעות בעם וחשש לפגיעה במוסר הלחימה. אפשר לומר כי העימות הצבאי הוא אשר גורם לכך שישראל "מפסידה נקודות" במאבק על דעת הקהל הבין-לאומית, על תפיסותיהם של מעצבי המדיניות בקהילה הבין-לאומית ועל מעצבי תקשורת ההמונים בעולם.

במערכת המושגים הישראלית "ניצחון" או "הצלחה" בהקשר של העימות עם הפלסטינים משמעותם השגת הסדר המקובל על שני הצדדים. המענה לאתגר הפלסטיני אמור להיות מבוקר ומשולב ולכלול שימוש באמצעים מדיניים ודיפלומטיים, שמירת הקשר עם ארה"ב – אפילו תמורת מיתון בהפעלת הכוח – לחץ כלכלי, מאבק על התקשורת, על דעת הקהל בעולם ועל דעת הקהל בישראל, לחץ אישי על האליטה השלטונית ברשות הפלסטינית ופעילות צבאית מבוקרת ונקודתית. כמה מהמנופים למימוש המדיניות הזאת הם צמצום המקורות הכספיים מארה"ב

החלטה על פעילות צבאית מושפעת מאוד מהאופן שבו היא עשויה להשפיע על הקברניטים בעולם ולהשתקף בדעת הקהל העולמית

ומאירופה לארגונים ברשות הפלסטינית, פגיעה בנכסים ובהטבות של האליטות, פגיעה במערכות האזרחיות של ארגוני הטרור (חינוך, סעד), בניית קואליציות גלויות וחשאיות ושיתוף פעולה סמוי עם מדינות שכנות.

המענה הצבאי בעימות המוגבל אמור להשלים את יתר סוגי המענה ולא להחליף אותם. למענה הצבאי יש

טיים ומפקד
בחיל האוויר, חוקר
בתחומי הביטחון הלאומי

תכליתו של המענה הצבאי היא - בשלב הראשון - עיצוב גבולות המלחמה

טנק של צה"ל - בפאתי יישוב פלסטיני

מגוונות. אנחנו משתמשים בקשת רחבה מאוד של שיטות ואמצעים. לא הכול חשוף לציבור, וטוב שכך. צריך לזכור שזו מערכה מאוד מורכבת - גם במישור המדיני, גם במישור הצבאי, גם במישור התודעתי, גם במישור הפסיכולוגי, גם במישור הכלכלי וגם במישור התקשורתי".¹

פעילות צבאית גלויה וחשופה מגבירה את העוינות בקרב הצד האחר ויוצרת סיקור תקשורתי שמשפיע לרעה על דעת הקהל בעולם. לכן יש לישראל ולצה"ל אינטרסים ברורים וחזקים להסיט את המענה הצבאי ממרכז הבמה.² דוגמא מתחום הסיכול והמניעה: שכונת גילה בירושלים נמצאת תחת אש לסירוגין זה

חודשים רבים. השכונה זכתה לתשומת לב גדולה של התקשורת, שהראתה פעם אחר פעם עד כמה פגיעים התושבים לירי נק"ל ומרגמות מכיוון בית-ג'אלה. זעם התושבים ודעת הקהל, שניזונה מהסיקור האינטנסיבי, דירבן את הממשלה לתגובה חריפה למדי, שכללה ירי טנקים וטילים ממסק"רים ואף כניסה לבית-ג'אלה. צעדים קשים אלה הביאו לשינוי בדעת הקהל העולמית ובתמיכתם של מנהיגים זרים בישראל. ייתכן כי מיגון מהיר של הרחובות והבתים

קהלי היעד הלגיטימיים לעימות צבאי אמורים לכלול את המנהיגות של הרשות בדרגים גבוהים ובינוניים, את המנהיגות האזרחית שתומכת באופן אקטיבי בטרור, את שכבת הפיקוד וההנהגה של הארגונים השונים, מפקדים ומפגעים בשטח ומובילי אלימות בשטחים ומחוצה להם. כדי להשיג את האיזון הדרוש בין הכורח להשתמש בצבא לבין החסרונות הנובעים מכך יש לנקוט אסטרטגיה שתתבסס על יעדים מצומצמים ושתכלול כמה נדבכים, שיוצגו להלן.

הסדת המענה הצבאי ממרכז הבמה

העימות בין ישראל לפלסטינים מתנהל במישור המדיני, הכלכלי והחברתי, ותוצאותיו גם ניכרות בתחומים האלה. הפעילות הצבאית היא רק אחד האמצעים להשגת הישגים בתחומים האלה. אפילו הדרג הצבאי, אשר מופקד על המענה הצבאי, מבין את הצורך בהרחבת המענה לתחומים רבים נוספים. הרמטכ"ל מופז הסביר זאת בראיון:
"שיטות הפעולה שאנו נוקטים על מנת לפגוע בטרור הן

יש חסרונות לשימוש בכוח, כגון פגיעה במעמד הבין-לאומי, יצירת חילוקי דעות בעם וחשש לפגיעה במוסר הלחימה

הרלוונטיים היה מונע פגיעות וחוסך את תהליך השרשרת, שבסופו של דבר הביא את הפעילות הצבאית למרכז הבמה.

אורך נשימה במקום הכרעה

העימות הנוכחי הוא עימות של התשה, של שחיקת כוח הרצון ולא של חתירה להשגת הכרעה צבאית. על כך אמר סגן הרמטכ"ל, אלוף יעלון:

"הם [הפלסטינים] רואים את יכולת העמידה של העורף הישראלי כנקודת תורפה, ולשם הם מכוונים. בהיבט הזה, של העמידה של העורף, הם מייחסים לנו חולשה. ומהבחינה הזו העימות הנוכחי הוא מבחן חשוב ליכולת העמידה שלנו. אם לא נצליח לעמוד בכך, יהיו לזה השלכות אסטרטגיות לגבי מערכות היחסים עם הפלסטינים וערביי ישראל ולגבי הסתכלות העולם הערבי עלינו... המבחן הוא יכולת העמידה של החברה הישראלית".³

עמידה במבחן של אורך הנשימה אינה תלויה רק ב"רוחו החזקה של העם", אלא גם – ואולי בעיקר – בצד השני של המשוואה: בתמיכה המעשית שנותנות קהילת הביטחון והנהגה הלאומית לאוכלוסייה. דרושה הקפדה יום-יומית על חיזוק תחושת הביטחון האישית של כל אזרח הן באמצעות פעולות סיכול ומניעת פיגועים והן באמצעות שימוש בתקשורת המונים. דרושה הגדרה ברורה של המדיניות הלאומית, כדי שהאוכלוסייה האזרחית בישראל תבין את הרקע ואת התשתית לכל החלטה אופרטיבית וטקטית של הדרג המדיני ושל דרגי הביטחון. דרושה פעילות שיטתית להגשמת אותה מדיניות, שתהיה ברורה לציבור, ודרושים סימנים של הצלחה במימוש המדיניות כדי לאפשר לציבור לצפות לעתיד רגוע יותר. יחד עם זאת אסור לטפח ציפיות לסיום מהיר של העימות כדי למנוע אכזבות בעתיד

הקרוב. ככלל, מכיוון שאורך הנשימה הוא סוגיית המפתח בעימות הנוכחי, יש לכוון גם את המאבק הביטחוני לחיזוק יכולת העמידה של האזרחים לאורך זמן. שרון ניסח את העיקרון הזה בראיון עיתונאי: "צריך לכוון את הפעולות, [אך] לא להגיע להסלמה. זה מחייב הרבה עקשנות, נחישות ושקט נפשי. צריך להבין שלא כל דבר ניתן לעשות עכשיו. זה לוקח זמן..."

ובסופו של התהליך הזה הביטחון לחיי אזרחי ישראל יחזור. זה לא יהיה קצר, לא פשוט, זה יהיה ממושך. [אך] כבר עמדנו בדברים קשים מאלה".⁴

התאמת הציפיות למציאות פירושה ההבנה כי התוצאה האפשרית של עימותים מהסוג הזה היא שארגוני הטרור והגרילה לא יחוסלו, אלא ידעכו. כלומר, פעילותם תלך ותדעך, אך לא תיפסק לחלוטין במשך זמן רב. לרשות ולארגונים הפלסטיניים יש אינטרס לנהל לחימה מבוקרת הן מבחינת היקפה והן מבחינת האמל"ח וזירת הפעולה. הם

שואפים לשמור על רמה של שחיקה מורלית מתמשכת בלי להסתכן בתגובה קשה של צה"ל. לכן על צה"ל ליזום שינויים מתמידיים באופי הלחימה כדי להוציא את היריב משיווי משקלו וכדי לשחוק את רצון הלחימה שלו.

איפוק אסטרטגי ויזמה טקטית

ברמה האסטרטגית יש להפעיל את הכוח הצבאי במהלך העימות המוגבל בצורה מאופקת, וזאת מכמה סיבות:

- בעימות כזה לא ניתן להשיג הכרעה מהירה, ולכן, בדרך כלל, אין תכלית למהלכים אגרסיביים.
  - כל מבצע נרחב טומן בחובו סיכון של פגיעה באזרחים.
  - יש לחשוב על "היום שאחרי" ולמנוע ככל האפשר עלייה ב"מדד השנאה".
  - התקשורת העולמית יוצרת אווירה קשה סביב מבצעים גדולים של צבא נגד אזרחים, ולכן שכרם עלול לצאת בהפסדם.
  - במלחמה כוללת בין מדינות, תורמים מבצעים מכריעים להשגת מטרות המלחמה. בעימות מוגבל עלולים מבצעים כאלה לפגוע בהשגת המטרות הלאומיות, באמונה בצדקת הדרך ובמוסר הלחימה.
  - מבצעים גדולים עלולים לגרום להידרדרות ולתגובות שאינן מתוכננות מראש.
- האסטרטגיה הצבאית הרצויה בעימות מוגבל אמורה להיות מאופקת. לעומת זאת עליה לשים דגש על ניהול יזמה ומבצעים ברמה הטקטית – ובעיקר ברמה המיקרו-טקטית. במשך הזמן יש ליזמות ברמה הטקטית השפעה אסטרטגית על תוצאות המאבק ללא המגרעות של מענה מסיבי השואף להכרעה מיידית. יש לעודד ולטפח יזמה התקפית. נטילת יזמה היא חיונית, כדי שארגוני הטרור השונים ומפקדיהם יתרכזו בהישרדותם יותר מאשר בתקיפת אזרחים וחיללים ישראלים.

מדיניות מאופקת ברמה האסטרטגית ויזמת ברמה הטקטית תאפשר לצה"ל ליטול את היזמה בכל הרמות. איפוק אין פירושו ספיגה ותגובה, אלא עיצוב גבולות העימות בהתאם לתועלת ולמטרות של ישראל. הארגונים הפלסטיניים שואפים להגדיל את החיכוך, ליצור מפגשים, לפגוע בבני-אדם ו"להעלות את הטמפרטורה" של העימות. לעומת זאת הכוונה של הדרג המדיני ושל צה"ל אמורה להיות "הורדת הטמפרטורה" של העימות, הפחתת החיכוך ומזעור מספר הנפגעים בשני הצדדים. מדיניות מאופקת נועדה להשיג את המטרה הזאת באמצעות פעילות מכוונת ויזמה ללא היגררות ליזמות של היריב. לדוגמא: כאשר הצד האחר יחם הפגנה אלימה, עדיף לעיתים לאפשר לה להוציא את האנרגיה שלה במשך זמן מסוים, ורק לאחר מכן לפעול כנדרש מאותו מצב ספציפי, במקום לבלום את ההפגנה כאשר

**מדיניות מאופקת ברמה
האסטרטגית ויזמת
ברמה הטקטית תאפשר
לצה"ל ליטול את היזמה
בכל הרמות**

עיתונאי המתמחה בסוגיה הפלסטינית:

"רבים מפעילי האינתיפאדה הנוכחית, אנשים שמעורבים במארבים ובירי על מטרות ישראליות, חוששים לאחרונה לחייהם. הם חושדים בחברים סביבם ומנסים לגלות מי עלול לבגוד בהם... פעולות החיסול האחרונות שעשה המודיעין הישראלי עוררו לא מעט פאניקה בגדה ובעזה"⁷.

פגיעה נקודתית במטרות איכות (מבוקשים בעדיפות גבוהה) אינה מהלך אסטרטגי חדש לקהילת הביטחון. למשל, לאחר רצח הספורטאים הישראלים באולימפיאדת מינכן ב-1972 קיבל המוסד הנחיה מפורשת לפגוע בכל מי שהיו קשורים במעשה. במשך שנים ספורות נפגעו מרביתם בזה אחר זה. אישים בולטים נוספים שנהרגו הם: אבו ג'יהאד, מצמרת אש"ף; זוהיר מוחסין, מפקד אציעקה – ארגון שדעך בעקבות ההתנקשות; פתחי שקאקי, מנהיג הג'יהאד האסלאמי; וה"מהנדס" יחיא עייאש, שהיה אחראי לעשרות הרוגים ישראלים בשורה של פיגועי התאבדות.⁸ אף שמדיניות החיסולים הישראלית ננקטת רק נגד שולחיהם של המפגעים, נגד המבצעים עצמם ונגד המתכננים, היא נתקלת בביקורת רבה בחו"ל. אפשר שהביקורת הזאת תאלץ את ישראל להקטין את היקף החיסולים.

עלינות מודיעינית

קטע זה עוסק בהיבט המודיעיני כחלק מהמענה צבאי. יש ליישם אותו הן לעימות עם הרשות הפלסטינית והן לעימות עם ארגוני הטרור בדרום לבנון למרות השוני בין שני העימותים.

אחד הקשיים בעימות נגד טרור וגרילה הוא החוסר במודיעין, ובמיוחד מחסור במטרות לתקיפה בזמן אמת. מודיעין אשר מתרכז בהתרעה אסטרטגית ובגיבושה של תמונת מצב כללית אינו מספיק לעימות נגד טרור וגרילה. מעגל המודיעין מול טרור וגרילה הוא בדרך כלל מתחת לסף ה"רגישות" של מודיעין צבאי קלסי, משום שרוב המטרות של טרור ושל גרילה מורכבות ממספר קטן של אנשים, שנחבאים בערים או מפוזרים בשטחים פתוחים, ולכן קשה מאוד לגלותם ולעקוב אחריהם עד לפגיעה בהם. יתר על כן,

בשלבם הראשונים של הארגונים האלה תשתיותיהם מועטות ואינן חיוניות. נסאללה, מנהיג החיזבאללה, הסביר כיצד מתמודד ארגונו עם עליונותו של חיל האוויר הישראלי: "בלוחמת גרילה, מי שאין לו יכולת התגוננות בעימות עם האויב, יכול לצמצם מחשיבות חיל האוויר באמצעות הסתרת המטרות והימנעות מהופעה בגלוי... צריך למנוע מהיריב לגלות מטרות. החיזבאללה מודע לכך וזוהר כל הזמן מלספק מטרות לחיל האוויר הישראלי"⁹. אולם מכיוון שטכנולוגיית החיישנים התפתחה מאוד

היא במלוא כוחה ולגרום להרוגים מיותרים בקרב האזרחים שממול. הפעילות הצבאית אסור לה להיגרר לשיטה של תגובות על מעשי טרור, ועליה לפעול בהתמדה וביוזמה כדי להשיג את המטרה העיקרית: להפחית עד למינימום האפשרי את הפעילות האלימה⁵ ולהביא את הצד השני למשא-ומתן מדיני.

תהודה תקשורתית מזערית

צה"ל עיצב תפיסת הפעלה, שאחד מנדבכיה הוא פעילות בחתימה נמוכה כדי להימנע מחיכוך שלא לצורך עם האוכלוסייה ועם הארגונים היריבים. חשוב לנסח את ההתנהלות הצבאית מולם. הפעילות הצבאית הגלויה, ובעיקר מול אזרחים, גורמת נזק ניכר לדימוי של ישראל, בתקשורת ודרך התקשורת – בדעת הקהל בעולם הנאור, במדינות ערב, ברשות הפלסטינית ובקרב ערביי ישראל. נזק קשה במיוחד נגרם לישראל עקב הפעלתן של מערכות נשק מרשימות כמו טנקים וטילים המשוגרים ממסוקים. לכן תפיסת הפעלה של צה"ל בעימות המוגבל הנוכחי חייבת לחתור להחלשת התהודה התקשורתית של הפעילות הצבאית. ככלל, יש להעדיף פעילות חשאית ומבצעים ללא הד תקשורתית. השיקול הזה מתחבר לבחירת המפקדים והלוחמים של היריב כאוכלוסיית יעד באמצעות פעילות צבאית נקודתית, המאופיינת באיפוק אסטרטגי.

פעילות נקודתית

השילוב של יוזמה טקטית עם חתימה תקשורתית נמוכה ועם בחירה קפדנית של קהל היעד – מפקדים ולוחמים של היריב – מוביל לתורת לחימה, הכוללת גם מאפיינים של לוחמת גרילה, אך באופן ממוקד, מאורגן ומצויד יותר מכפי שעושים ארגוני הטרור והגרילה. מדובר בתורה המתמקדת בפגיעה במי שרוצחים יהודים ובשולחיהם – במפקדים ובאנשי מפתח – באמצעות מבצעים נקודתיים ומבצעים ללא פרסום. אחד מראשי השב"כ אמר על כך:

"צריך להגדיר ולהחליט שאין כאן ארגון מחתרתי, אלא שני צבאות. מדינה נגד ישות מדינית. הטרור הפלסטיני הוא

גלוי, לא חשאי. זהו צבא שנוקט שיטות של טרור. צריך להכין רשימה של מטרות, של מפגעים, של שולחיהם. יש כתובות, יש שמות, יש עץ מבנה. את כל מי שיוגדר כמפגע או כשולח, יש לנטרל. אם יש לך מודיעין טוב, אל תחכה, תרביץ מייד. לא כתגובה, אלא ביוזמה נמשכת ומתמדת, כל הזמן. הטרור יירד, אין לי ספק בזה. המודיעין צריך להיות לא רק על אנשים, אלא [גם על] תשתיות, על מפעלי תחמושת, על מאגרים, על אימונים. וכל פעם שיש משהו – [יש] לרדת עליו"⁶. פעילות כזאת משרתת את חיזוק ההרתעה, כפי שמסביר

מודיעין אשר מתרכז בהתרעה אסטרטגית ובגיבושה של תמונת מצב כללית אינו מספיק לעימות נגד טרור וגרילה

הטבלה הזאת משקפת את האסימטרייה המודיעינית בין מדינה לבין ארגוני טרור וגרילה ואת יכולתם של מדינה ושל צבא סדיר להשיג עליונות מודיעינית, אם כי בכל עימות ישנם משתנים רבים, העשויים להגדיל או להקטין יכולות ולהביא לעליונות מודיעינית של צד זה או אחר. כדי להשיג ולחזק את העליונות המודיעינית חייב הצבא הסדיר (שאינו אחראי על מודיעין מדיני) לשים דגש על שיפור כושרו להשיג מודיעין ברמה הטקטית, למנוע מודיעין מהיריב ולשבש את תהליכי קבלת ההחלטות שלו. סוג זה של לוחמה נקרא "לוחמת מידע".

לוחמת מידע היא לוחמה להשגת עליונות בתחום המידע באמצעות השפעה על המידע שבידי היריב, על תהליכי קבלת ההחלטות שלו ועל רשתות הקשר והמחשבים שלו ובאמצעות הגנה על מערכות המידע והמחשבים שלנו.¹¹

ארגוני הטרור והגרילה מפתחים יכולות מודיעיניות לא מבוטלות, שמחייבות את צה"ל להתמודד עם הסוגיה של מניעת מידע. כמו כן הם נכנסים לתחום התקשורת הממוחשבת והאינטרנט ומנסים מדי פעם לשבש ולנטרל מערכות מחשבים ואתרי אינטרנט של משרדי ממשלה, שקל, יחסית, לחדור אליהם.

מניעת מידע מהיריב היא תחום פעילות חשוב. בנושא של ביטחון הקשר יש הישגים ניכרים הודות לפעילות אינטנסיבית ומתמשכת. מאחר שהאמצעים להשגת מודיעין שבידי ארגוני הטרור והגרילה אינם מתקדמים ביותר, אין קושי טכנולוגי למנוע מהם מידע העובר במערכת הצבאית. עיקר המידע שיש להתרכז במניעתו מהיריב הוא מידע טקטי על תמונת המצב באזורי העימות. כפי שארגון טרור וגרילה יונק את שרידותו מהקטנת החתימות שלו, כך גם כוח משימה שפועל נגדו אמור להקטין את חתימותיו. חתימה של כוח כוללת הן את החתימות של אמצעי הלחימה והן את החתימות של התנהגות הכוח. המשמעות של חתימה התנהגותית נמוכה היא שמרכיבי הכוח מנסים שלא להתבלט בשטח כל עוד אינם תוקפים כדי למנוע מידע מהיריב, למנוע התרעה, להשיג הפתעה וליצור הרתעה עקב יצירת תחושה של נוכחות רצופה ומצטברת.¹²

עליונות מודיעינית נבחנת בכמה מדדים: דיוק, עדכנות, רלוונטיות ומענה לצורך המדיני ולצורך המבצעי. מענה מספיק לצרכים האלה אמור לאפשר לדרג המדיני להבין את הארגונים ואת כוונותיהם ולעצב מדיניות רעננה ומתאימה. המענה המודיעיני אמור לאפשר לדרג הצבאי האסטרטגי לקבל תמונת מצב טובה, שמאפשרת לו לעשות הערכות מצב מיטביות ולהחליט על פעילות התורמת להשגת המטרה הצבאית והמדינית. כמו כן אמור המענה המודיעיני לאפשר לדרג המבצעי לבחור יעדים, להגיע אליהם בביטחון, לפגוע

בעשורים האחרונים, ויש יותר אופציות לאיסוף מטרות בזמן אמת, אפשר לצפות מצה"ל שישפר את ביצועיו באופן משמעותי, אף שלוחמת הטרור והגרילה היא לוחמה בחתימה נמוכה. לוחמה נגד אויב בעל חתימה נמוכה ניהלה נאט"ו בקוסובו, ועל כך כתב תא"ל ידלין:

"המערכה בקוסובו הוכיחה שוב את האתגר שבאיסוף בתנאי מזג אוויר קשים, את הצורך בקיצור הזמן בין איסוף לתקיפה... המודיעין עדיין מתקשה להתמודד עם מטרות בעלות אורך חיים קצר ועם מטרות בעלות חתימה נמוכה (גרילה וכוחות צבאיים למחצה). זהו לקח חשוב ואוניברסלי שיש ליישמו בכל זירה".¹⁰

אחד השלבים החשובים בעימות מוגבל הוא המאבק על עליונות מודיעינית. כאמור, עליונות מודיעינית משמעותה יכולת עדיפה בתחום של איסוף המידע על היריב ובתחום של מניעת מידע מהיריב. קיימת

אסימטרייה מודיעינית בולטת בין מדינה וצבא סדיר לבין ארגוני טרור וגרילה: למדינה ולצבא סדיר יש יכולת איסוף גבוהה, אך גם חתימות חזקות, שמאפשרות לארגונים שמנגד לאיסוף עליהם מידע. לעומת זאת לארגונים יש יכולת איסוף נמוכה מאוד, יחסית לאלה של

מדינה, אך גם יש להם חתימות חלשות מאוד – מה שמקשה על הצבא הסדיר לאסוף עליהם מידע.

ברמה האסטרטגית והמדינית קיימת אסימטרייה אחרת: המדינה היא בעלת יכולת מודיעינית עדיפה להכיר ולזהות את הכוונות ואת התוכניות של מנהיגי הארגונים, אך לעומת זאת, כאשר עוסקים במדינה דמוקרטית, רוב הכוונות והתוכניות המדיניות שלה גלויות ומדווחות בנאומים של מעצבי המדיניות ובכלי התקשורת, כך שקל ליריבים להשיג ולנתחן. לעומת זאת, התוכניות האסטרטגיות של הצבא נשמרות ברמת סיווג טובה. לארגוני הטרור והגרילה יש יכולת פחותה לאסוף מידע חסוי בתחום המדיניות והאסטרטגיה, אך במקביל אין הם נוהגים להצהיר בגלוי על מדיניותם ועל האסטרטגיה שלהם, ויש להם יכולת סבירה להסתיר תוכניות מבצעיות. הצירוף של יכולות האיסוף והמניעה יוצר את הטבלה הבאה:

השוואת יכולות איסוף ומניעת מודיעין

היריבים	יכולות	מודיעין מדיני	מודיעין אסטרטגי	מודיעין טקטי
מדינה וצבא סדיר	יכולת איסוף יכולת מניעה	טובה מאוד נמוכה	טובה מאוד טובה	בינונית נמוכה
ארגוני גרילה וטרור	יכולת איסוף יכולת מניעה	טובה בינונית	נמוכה בינונית	בינונית גבוהה

3. כוחות הצבא מגדילים את החיכוך ואת העוינות.
  4. הם בולטים בשטח ללא צורך מיידי בכך.
  5. הם גורמים לשמירת העימות הצבאי במרכז הבמה.
  6. הם גורמים לחיכוך מיותר עם האוכלוסייה האזרחית ולאירועים הנוגדים את מוסר הלחימה.
  7. החזקת שטח מחייבת להפעיל כוחות גדולים, ולכן מדובר לרוב בכוחות ברמה בינונית ובכוחות מילואים.
  8. החזקת שטח מחייבת להפעיל כוחות קטנים ומפוזרים, בעוד שליריב יש יכולת לרכז כוח, להפתיע, לבחור את המקום ואת הזמן של המפגשים.
  9. עימות מוגבל כמו טרור וגרילה הוא מטבעו נטול קו ברור, שאפשר או שחשוב להגן עליו.
- החזקת שטח מוכתבת גם על-פי שיקולים מדיניים, אך במאמר הזה נבחנת השליטה בשטח בהיבטיה הצבאיים בלבד. מנקודת מבט

צבאית, שליטה פיזית בשטח בעימות מוגבל נועדה - בין היתר - לאסוף מידע וכן למנוע ולסכל את פעילות היריב. במידת האפשר חשוב להקטין את השליטה הפיזית בשטח - במרחב ובאוכלוסייה, בערים ובכפרים - ולהחליפה בשליטה מסוג אחר, שליטה במידע. המושג הזה והשלכותיו מחייבים הסבר. לשליטה במידע יש שתי משמעויות:

1. היכולת להשיג מידע הדרוש לצורך גיבוש מדיניות וביצועה עד לרמה הטקטית ומניעת המידע הדרוש מהיריב.
2. שליטה במרחב, בזמן

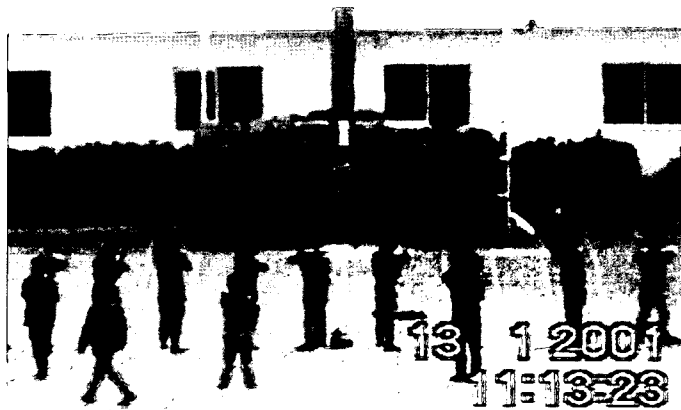
ובמצעים באמצעות השגת מידע ומניעתו מהיריב במקום החזקת המרחב. שליטה במידע באמצעות תצפית ואיסוף היא ביטוי לנוכחות בחתימה נמוכה, בתהודה תקשורתית מזערית, ללא חיכוך מיותר עם היריב, תוך שמירה על נגישות לכל יעד, כאשר יש צורך בכך. תפיסה חדשה של שליטה, שבנויה על תורת לחימה ועל אמצעי לחימה חדישים, מניחה כי אפשר להשיג את המטרות האלה בתנאים המיוחדים לעימות המוגבל בין ישראל לפלסטינים באמצעות עיצובו של מערך "איסוף מנגד" - הנמצא ברובו בתוך שטח שבשליטה ישראלית או באוויר. בשטחים יש לשב"כ ולצה"ל יכולות

בהם ולחזור בשלום. ברמה הטקטית יש להפתעה חשיבות עליונה. ההפתעה חיונית כדי לפגוע ביעד כאשר אינו מוגן ואינו דרוך להתגוננות, והיא חשובה גם כדי לנוע בטרטוריות רוויות איומים בלי להתגלות ובלי להיפגע. העליונות המודיעינית היא תנאי להשגת הפתעות רצופות ברמה הטקטית.

הלוחמה המודיעינית נגד גרילה וטרור שונה למדי מהלוחמה המודיעינית נגד צבאות סדירים. האחריות להשגת מודיעין על טרור ועל גרילה מתחלקת בישראל בין אמ"ן, השב"כ והמוסד. מערך האיסוף נחלק גם הוא לכמה תת-ארגונים מתחרים, שהתיאום ביניהם אינו תמיד מושלם. אחת ההמלצות המרכזיות היא לרכז את כל גופי האיסוף מול הזירה הפלסטינית בארגון אחד וליצור גוף מודיעיני לאיסוף, למחקר ולהערכה.¹³ פיקוד מרכזי על כל מקורות

המודיעין והתקיפה יאפשר לשפר באופן משמעותי את כושר השגת המטרות והפגיי-עה בהן בזמן אמת.¹⁴ יש לזכור כי החתימות של ארגוני הטרור והגרילה הולכות ומתחזקות במ-שך הזמן, וקל יותר לגלות מטרות ולפגוע בהן, כאשר הארגונים מתבססים, תופסים שטח, מצטיידים באמ-צעי לחימה גדולים יותר ובאמצעי קשר, מתמס-דים ומקיימים תשתית ארגונית ופיזית. תהליך כזה אפשר לזהות אצל החיזבאללה, וסביר לה-ניח שהוא לא יפסח גם על הארגונים הפלס-טיניים.

הפלסטינים מוציאים להורג "משתף פעולה"

תפקיד הכרחי של מרכיב המודיעין בכוח הפעולה הוא לאסוף מידע טקטי קצר-טווח על יכולות, על כוונות ועל פעילויות של ארגוני טרור וגרילה, לעבד מידע ובסיסי נתונים על הארגון ועל התשתית התומכת בו ולתאר את האידיאולוגיה ואת היעדים של הארגון, את עמדותיו הפוליטיות, את שיתוף הפעולה שיש לו עם ארגונים אחרים ועם מדינות וכדומה. האמצעים כוללים החל ממודיעין אנושי וכלה באמצעים לוחמת מידע

שליטה באמצעות מידע במקום שליטה פיזית בשטח היא מרכיב בעל תרומה משמעותית למניעת שחיקתו של הכוח ולשימור העוצמה הלאומית. בעימות מוגבל עלולה שליטה בשטח מאוכלס להיות לרועץ לשולט, מכיוון שהצבת כוחות בשטח כזה אינה מבטיחה שליטה בו ויש לה השלכות שליליות על העימות:

1. תחת השליטה לכאורה של צבא פועלת מערכת עוינת עניפה הכוללת: קבוצות טרור, צוותי מודיעין, תצפית, תשתית לוגיסטית ותקשורת.
2. כוחות צבא המסתובבים בשטח כזה פגיעים יותר מאשר אלה שמחוצה לו.

מציונות לאיסוף מידע בזכות תשתית טכנולוגית ואנושית, ששופרה מאז הסכם אוסלו.¹⁵ יכולות איסוף מחוץ לשטח יאפשרו:

1. יצירת מידע וידע חיוניים להתרעה, למניעה ולסיכול.
2. זיהוי ורכישה של מטרות (מפקדים, מנהיגים ולוחמים) והכוונה של כוחות משימה.

3. החדרת כוחות מיוחדים לשטח למבצע מוגבל בזמן, במרחב ובעוצמה לשם מניעה, סיכול והרתעה מפני פיגועים ויוזמות של היריב.¹⁶

משמעות השטח משתנה לחלוטין: השטח אינו ממד פיזי שיש לכבוש אותו, להחזיק בו או לפנות אותו, אלא ממד הדומה לחלל האוויר, שהוא שקוף לצורך איסוף מידע, ובתוכו פועלים רק כשצריך. מודל הפעולה, הנובע מהתפיסה החדשה הזאת, דומה לפעולתן של חיות טרף: רוב הזמן הן שוהות חבויות במרחק מסוים מטרפן, צופות ומצפות להזדמנות או לאיום. רק בקטעי זמן קצרים מאוד הן מזנקות, מתגלות ותוקפות. אימוץ המודל הזה עשוי להקטין את עוצמת העימות הצבאי ולסייע להרחיקו מקדמת הבמה.

ככל שקטנים הטווח הגיאוגרפי וגיוון תחומי האיסוף, כך קטנים המשאבים הדרושים, וגדלה האפשרות להשגת שליטה במידע. המתאר הטופוגרפי, הגיאוגרפי, הצבאי והפוליטי של העימות עם הפלסטינים מאפשר שליטה טובה במידע, הקצאת משאבים סבירים וחיסכון במשאבים אחרים: הטווחים בין צה"ל לבין כל נקודה בשטחי הרשות הפלסטינית אינם עולים על מספר קילומטרים, צה"ל שולט ברכסים ובפסגות בעלי קווי ראייה וחיישנים לעבר חלק ניכר מהשטחים האלה, ניתן לסרוק את שטחי הרשות באמצעות חיישנים אוויריים ובאמצעים קרקעיים פשוטים, יחסית, עקב הטווח הקצר. ניתן לחסוך בכוחות שאמורים היו לשלוט בשטח שליטה פיזית ולחסוך באבדות. הטווחים הקצרים גם מאפשרים תגובה מהירה למידע

חיוני, כגון פגיעה במחבלים בדרכם לפיגוע וכן שימוש במערכות נשק מנגד ללא כניסה לשטח מאוכלס. עליונות מודיעינית מאפשרת לשמר את העוצמה הלאומית בכך שהיא מבטלת את הצורך להחזיק בשטחים לא חיוניים ומאפשרת להפעיל כוח רק למשימות ממוקדות ונקודתיות. בכך מחזקת העליונות המודיעינית את מעמדה המדיני-חיצוני של ישראל

ומחזקת את הלכידות הלאומית.

לוחמה נגד גרילה וביצועה דורשים גוף מודיעין ייחודי, שיהיה חלק בלתי נפרד מכוח המשימה. מתכנני מבצעים זקוקים לכל מקורות המודיעין, לרבות מקורות חיצוניים. כוח אווירי דורש מודיעין בזמן אמת, מכיוון שהמיידיות של

ארה"ב, אזרחיה וחיליה מהווים מטרה לטרור האסלאמי זה שנים רבות

המבצעים שלו דורשת ידיעה על האויב בזמן ביצוע המבצעים. יש להשקיע מאמץ מיוחד כדי לעמוד בדרישה הזאת.¹⁷

תפקיד הכרחי של מרכיב המודיעין בכוח הפעולה הוא לאסוף מידע טקטי קצר-טווח על יכולות, על כוונות ועל פעילויות של ארגוני טרור וגרילה,¹⁸ לעבד מידע ובסיסי

נעלמות הוא כה קצר, עד כי דרוש "מעגל קטן" בזמן אמת בין "העיניים" לבין "השיניים", כלומר בין גורמי האיסוף במודיעין לבין הכוח שאמור לפגוע במטרות.²¹

מידע מדויק על מטרות בזמן רלוונטי הוא חיוני בלוחמה נגד טרור וגרילה.²² מהירות התגובה, הדיוק וכושר הפגיעה של כוח המשימה נגד טרור וגרילה דורשים מידע מעודכן ומדויק על מטרות. גילוי מטרות אנושיות נעות ומעקב אחריהן קשים הרבה יותר מגילוי שריון או מטרות ניחות.

לסיום נצביע על נדבכים מרכזיים לבניית תשתית מודיעינית:

1. ריכוז גופי האיסוף בארגון אחד מול הזירה הפלסטינית.
2. בנייה של מערך "איסוף מנגד", הנמצא ברובו באוויר ובתוך שטחים שבשליטה ישראלית.
3. בניית "מעגלים קטנים" בזמן אמת בין "העיניים" לבין "השיניים", כלומר בין גורמי האיסוף המודיעיניים לבין הכוח שאמור לפגוע במטרות.
4. רכישת עליונות מודיעינית ושליטה באמצעות מידע במקום שליטה פיזית בשטח.
5. שליטה במידע כביטוי לנוכחות בחתימה נמוכה ונגישות מבצעית לכל יעד.
6. שליטה במידע לחיסכון בכוחות, שאמורים היו לשלוט בשטח שליטה פיזית, ולחיסכון באבדות.

שיתוף פעולה בין לאומי נגד הטרור

שיתוף פעולה בין לאומי הוא תחום רחב יותר מההיבט הצבאי הצר וכולל היבטים ביטחוניים רבים. למדינות המערב ולארגוני המודיעין שלהן יש אינטרס מובהק בשיתוף פעולה נגד הטרור. התופעה של טרור בין לאומי מאלצת את מדינות המערב לשתף פעולה לפחות במישור המודיעיני והסיכולי. ארה"ב, אזרחיה וחייליה מהווים מטרה לטרור האסלאמי זה שנים רבות, אך לאחר מלחמת המפרץ הפכו למטרה אטרקטיבית בדומה למטרות ישראליות. שורה ארוכה של פיגועים נגד יעדים אמריקניים מיוחסת למיליונר הסעודי אוסאמה בן לאדן. שיאם של הפיגועים האלה הוא החרבת מגדלי התאומים בניו יורק בספטמבר 2001 – פיגוע שבו נהרגו יותר מ-3,000 בני אדם. אך גם קודם לכן הצליחו אנשיו של בן

נתונים על הארגון ועל התשתית התומכת בו ולתאר את האידיאולוגיה ואת היעדים של הארגון, את עמדותיו הפוליטיות, את שיתוף הפעולה שיש לו עם ארגונים אחרים ועם מדינות וכדומה. האמצעים כוללים החל ממודיעין אנושי¹⁹ וכלה באמצעים ללוחמת מידע.²⁰ מערכות וארגוני

11.9.01 – עשן עולה מבניין הפנטגון

לאחר מלחמת המפרץ הפכו למטרה אטרקטיבית בדומה למטרות ישראליות

מודיעין, שנבנו לקראת מלחמה כוללת, לא תמיד מתאימים לעימות מוגבל וללוחמה נגד גרילה. למבנה הארגוני, שבו המודיעין כפוף למפקד כוח המשימה, עשויה להיות חשיבות מכרעת, מכיוון שדרוש שיתוף פעולה הדוק מאוד בין המודיעין לבין הכוח המבצע. הכפיפות חיונית משום ש"מחזור החיים" של המטרות מהרגע שהתגלו ועד שהן

ונתיבי תובלה (מאות נפשות כבר ניצלו בזכות שיתוף פעולה בשני התחומים הללו). שלישית, פעולות צבאיות במקרי חירום (פעולות משולבות). רביעית... פעולה מדינית נגד מדינות שיוזמות ומטפחות טרור. יש להבהיר לארצות היוזמות טרור, שתועמזנה בפני חזית מאוחדת ומאורגנת של מדינות, ושאיגוד זה יהיה מוכן לנקוט אמצעים שמדינה מותקפת אחת לא תוכל לנקוט לבדה. קיומו של גוף מעין זה עשוי לסייע בהרתעה, ואפשר שימש אמצעי יעיל לעיצומים ולענישה²³.

לאדן לפגוע באינטרסים אמריקניים. מדובר, בין היתר, בפיצוץ בבסיס חיל האוויר האמריקני בדהראן שבסעודיה ביוני 1996 (19 הרוגים), בפיצוץ ליד שגרירות ארה"ב בבירת קניה באוגוסט 1998 (230 הרוגים) ובפיצוץ המשחתת "קול" בנמל עדן בדצמבר 2000 (17 הרוגים).

החרבת מגדלי התאומים והפגיעה הקשה בפנטגון הפכו את בן-לאדן לאחד מגדולי אויביה של ארה"ב בכל הזמנים, וכעת יש לה אינטרס חזק בשיתוף פעולה למיגורו ולמיגור רשת הטרור שהקים. הניסיונות לגבש שיתוף פעולה נגד

משטרה וצבא מטפלים באזרחים ישראלים שנפגעו בעימות עם פלסטינים

משמר אזרחי וכוחות הגנה מרחבית לשמירה על יישובים ועל נכסים קבועים באזורים רגישים, שהם ביטוי לשותפות של האזרחים בשמירה על ביטחון משפחותיהם ויישוביהם מהווים גורם משמעותי בחיזוק המורל, המחויבות ואחדות הגורל של אזרחים ושל חיילים

ארה"ב, אשר ספגה מכות טרור יותר ממדינות אחרות, מנהלת מדיניות מוצהרת של סנקציות נגד מדינות התומכות בטרור, אולם יעילותה של המדיניות הזאת מוגבלת, מכיוון שמדינות אחרות, שסובלות בעצמן מהטרור, קופצות על ההזדמנות למלא את החלל שמשאירה ארה"ב. כבר ב-1979 פירסמו מדינות המערב את הצהרת בון, שבה איימו להטיל עונשים חמורים על כל מדינה שתקלוט חוטפי מטוסים, ומדינות המערב נקטו אמצעים אחידים נגד החטיפות. בעקבות זאת חלה ירידה של ממש במספר חטיפות המטוסים

הטרור נמשכים כבר שנים רבות כתגובה לקשרים ההדוקים שנוצרו בין ארגוני הטרור השונים ובינם לבין מדינות שתומכות בהם ומסייעות להם. רבין טען כי כדי להתמודד עם הטרור הבין-לאומי דרוש שיתוף פעולה הדוק בין המדינות שנפגעות ממנו:

"ארצות שבוחרות לתאם את פעולותיהן נגד הטרור הבין-לאומי צריכות להקים ארגון בין-לאומי מיוחד לתכלית זו... ארגון זה ימלא ארבעה תפקידים עיקריים: ראשית, איסוף מודיעין ופעולות נגד מודיעין. שנית, הגנה על מתקנים

האסלאמי לבין ארגונים אחרים במדינות ערב, בעולם המוסלמי ובמדינות המערב מאפשר לישראל ליצור שיתוף פעולה עם מדינות שכנות לבלית הטרור. הבסיס לשיתוף פעולה כזה הוא האיום של ארגוני הטרור האלה לא רק על ישראל, אלא גם על המשטרים הערביים, והרצון להכיל (contain) את האקטיביזם של הרשות הפלסטינית, שמנסה לגרור את מדינות ערב למעורבות ממשית בעימות. למצרים ישנם אינטרסים מובהקים במאבק נגד הטרור האסלאמי. במצרים – כמו ברשות הפלסטינית – מקיימים הארגונים האסלאמיים תשתית דתית, חברתית, כלכלית, תרבותית ופוליטית, שבצידה ארגוני טרור קיצוניים. התשתית מונעת, למעשה, את חיסולם המוחלט של ארגוני הטרור.

הפיגוע הראשון במצרים אירע כבר בשנת 1910, כשנרצח ראש הממשלה בודרוס ראלי. בשנות ה-40 נרצחו עוד שני ראשי ממשלה, בשנת 1981 נרצח הנשיא סאדאת, ובשנים 1995-1996 נעשו שני ניסיונות כושלים לרצוח את הנשיא מובארק. גל הטרור האחרון התחולל בשנות ה-90. בשנים 1995-1997 נהרגו בפעולות טרור במצרים יותר מ-750 איש.²⁹ זרועות הביטחון המצריות יצאו למתקפה נגד ארגוני הטרור ונגד האחים המוסלמים והצליחו במידה מסוימת לדכא את הפעילות הטרוריסטית – בעיקר באזור קהיר. בשנות ה-90 פיתחה מצרים שיתוף פעולה עם פקיסטן בסוגיית הלוחמה בטרור.³⁰ לעומת זאת לא עלה

בידה ליצור קשר עם מנהיגי הטליבאן באפגניסטן.³¹ מאמצים מצריים הופנו גם כלפי איראן וסודאן.³² בשנים האחרונות פועלת מצרים לגיבושו של שיתוף פעולה בין-ערבי ובין-לאומי, מכיוון שארגוני הטרור מצאו באירופה ובארה"ב בסיסים נוחים למחיה, למימון ולהתארגנות.³³ המצרים ניסו לגבש עם מדינות המערב פעילות משותפת נגד הטרור, אך מדינות אירופה כמעט שאינן נותנות סיוע רשמי, אינן מסגירות מחבלים ואינן פועלות במלוא יכולתן.³⁴ רק ארגוני מודיעין מסייעים למצרים ומקיימים חילופי מידע ביניהם. הצורך והיריב המשותף של ישראל ושל מצרים עשויים לחזק שיתוף פעולה חשאי ביניהן.

גם לירדן יש אינטרסים מובהקים במאבק נגד הטרור האסלאמי. בתחומה פועלים הג'יהאד האסלאמי והחמאס באינטנסיביות ובגלוי, וכן נמצאים בה ארגונים אסלאמיים נוספים, ובהם של בוגרי המלחמה באפגניסטן.³⁵ תנועת החמאס והארגון הצבאי שלה בירדן מסוגלים לתת סיוע יעיל למדי למקביליהם ברשות הפלסטינית. לאחר פעילות נמרצת, שכללה מאסרים, גזרי דין מוות (שהומרו למאסרי עולם) וגירוש פעילים הצליח המלך הקודם לדכא, להחליש ולמתן

בנמלי התעופה של מדינות המערב ולבסוף דעכו כמעט כליל.²⁴

בעקבות החטיפות נחתמו שתי אמנות: האמנה נגד תפיסת בני ערובה ואמנת מונטריאול להגנה מפני חבלה במטוסים אזרחיים.²⁵ בשנות ה-80 יזמו אישים ישראלים שיתוף פעולה בין מדינות המערב. ב-1994, לאחר אחד הפיגועים הקשים בישראל, קרא שר החוץ האמריקני לקהילה הבין-לאומית לפעול במשותף נגד הטרור האסלאמי.²⁶ ב-1996, לאחר סדרה של פיגועי טרור חמורים בישראל, נערכה בשארם א-שייח' ועידה שיוחדה לסוגיה הזאת. החל מתחילת העימות פועלת ישראל לגיבושו של שיתוף פעולה בין-לאומי נגד הטרור. מאמציה נפרסים לא רק במדינות המערב. אחד הנושאים בביקורו של ראש הממשלה שרון ברוסיה היה יצירתה של חזית אחת נגד הטרור המקומי, האזורי והבין-לאומי יחד עם ארה"ב וישראל.²⁷ לאחר הרס מגדלי התאומים התבטא שרון:

"זה מחייב את העולם החופשי להקים קואליציה של מלחמה בטרור, מלחמה בין-לאומית, קואליציה של העולם החופשי נגד כוחות הטרור ונגד כל מי שמאיים על החירות. זאת מלחמה בין הטוב לרע, בין האנושיים לצמאי הדם."²⁸ אפשר להשתמש בהסכמים הקיימים כמנוף לפעולה במישור המדיני והדיפלומטי, לעיצוב ארגון של מדינות להגנה מפני טרור וללחימה בארגוני הטרור. שיתוף

הפעולה בין המדינות שמתנגדות לטרור אמור להתבסס על אמנה למניעת טרור ועל הקמתו של ארגון בין-לאומי של המדינות המתנגדות לטרור. ארגון כזה יעסוק בסוגיות הבאות: שיתוף פעולה מודיעיני לסיכול ולמניעה, שיתוף פעולה למניעת מודיעין מהיריב, פעולות צבאיות משולבות נגד טרור ונגד מדינות התומכות בטרור חוצה גבולות, פעולה מדינית נגד מדינות שיוזמות ומטפחות טרור, עיצומים כלכליים נגד מדינות התומכות בטרור, חקיקת חוקים מתואמים בכל מדינה, שיאפשרו מאבק יעיל בטרור, חתימה על חוזה הסגרה ייחודי של טרוריסטים, שיגשר על הפערים בחוזי ההסגרה הקיימים, שיתוף פעולה הדוק בהגנה על מוסדות המדינות החברות ועל אזרחיהן בכל אחת מהמדינות החברות.

שיתוף פעולה עם מדינות שכנות

מקורן של מרבית התנועות האסלאמיות הוא בתנועת האחים המוסלמים, שהיא תנועה פאן-ערבית, אשר מטרתה היא להקים מדינות הלכה אסלאמיות, שיישטו על-ידי מנהיגי הדת. שיתוף הפעולה בין ארגוני החמאס והג'יהאד

כיום - באמצעות נשק מדויק, אמצעי כוונן חדשניים, הפעלה מרחוק, אמצעי איסוף מדויקים ומערכות שליטה בזמן אמיתי - אפשר לפגוע במבוקש כמעט ללא סיכון של אזרחים ושל מבנים הנמצאים בקרבתו

המתקדמים לאמצעים המאפשרים לכל הצבאות – ובכללם
לצה"ל – לשמור על מוסר הלחימה.

מפקדה ייעודית

כיום אין העברה מיטבית של ידע ושל ניסיון מבצעי בין
היחידות המיוחדות. דרושה איפוא מפקדה ייעודית, שתעסוק
רק בעימות המוגבל:³⁶ בריכוז הפיתוח של תו"ל, של אמל"ח
ושל הדרכה עבור כל היחידות המעורבות בלחימה נגד הטרור.
דרוש בית-ספר לעימות מוגבל, שיתרכז בשלושה תחומים:

1. יחידות מיוחדות. 2. מפקדים של יחידות רגילות הפועלות
במרחב מרמה של מ"מ ועד לרמה של מג"ד. 3. לוחמי היחידות
הרגילות הפועלות במרחב. כל אחד מסוגי האוכלוסייה האלה
זקוק להכשרה ולאמון שונים וכן לסוג שונה של תורת
לחימה. מבנה הכוחות הלוחמים אמור לכלול:

1. כוחות משימה ייחודיים לפי גזרות למשימות התקפיות
בלבד, שיהיו תחת פיקוד המפקדה הייעודית.
2. יחידות רגילות שעוסקות בעיקר בסיכול, במניעה,
בשיטור ובגיבוי ליחידות המיוחדות.
3. משמר אזרחי וכוחות הגנה מרחבית לשמירה על יישובים
ועל נכסים קבועים באזורים רגישים. השותפות של
האזרחים בשמירה על ביטחון
משפחותיהם ויישוביהם היא גורם
משמעותי בחיזוק המורל, המחויבות
ואחדות הגורל של אזרחים ושל
חיילים.

ההערכה המקובלת בצה"ל היא
שהאסימטריה בעימות מוגבל
פועלת לרעת הצבא הסדיר ולטובת
ארגוני הגרילה והטרור. זה לא חייב
להיות כך. התביעה לחיזוק יחידות
העילית בצה"ל נוכח השינויים בסביבת הלחימה נשמעה כבר
לפני זמן רב.³⁹ בעימות מוגבל יש לצבא סדיר בכלל ולצה"ל
בפרט יתרון הנובע מכך שהם מסוגלים להפנות לתחום
ההתקפי של העימות את יחידות העילית המוכשרות לכך,
לצייד אותן במיטב האמצעים, שחלקם טרם סיים את תהליך
הפיתוח המסורבל, להציב את מיטב המפקדים וליצור תורות
לחימה מתקדמות, שאינן כפופות לנהלים צבאיים מסורבלים
ושגרתיים. כתוצאה מכך בכל מפגש יזום בין כוחות צה"ל
לבין מפגעים או לוחמים של הצד האחר יפגשו הפלסטינים
את יחידות העילית של צה"ל, אשר מצוידות במיטב אמצעי
הלחימה, בעוד שיחידות אחרות, בחלקן יחידות מילואים,
מופקדות על משימות אבטחה, ניטור ושיטור.⁴⁰ אסימטריה
חיובית פירושה שצה"ל יכול להציב רק את העילית שלו
למבצעים התקפיים ויזומים, בעוד שהפלסטינים מוגבלים
מאוד ביכולת הבחירה שלהם. האסימטריה החיובית חיונית
לתוצאות של כל מפגש בין יחידות העילית של צה"ל לבין
חוליות הארגונים הפלסטיניים.

את פעילותם של התנועות ושל הארגונים האסלאמיים.³⁶
ירדן פועלת כיום בצורה מתונה נגד ארגוני הטרור, אשר אינם
מאיימים באופן ישיר על המשטר. לכן בטווח הקצר המתח
בין השלטון לארגונים נמוך יותר מאשר במצרים, אך לטווח
הארוך עלול העימות ללבוש צורה של מאבק על השלטון בין
הרוב הפלסטיני למיעוט הבדואי. סוגי שיתוף הפעולה
האפשריים בין ישראל למצרים ולירדן הם החלפת ידע,
מניעת מעבר של אמל"ח ושל כוח אדם, מניעת מימון
והעברת כספים.

למעשה, כמעט שלא ניתן למגר את ארגוני הטרור
במזרח התיכון ללא מאבק בלתי מתפשר של כל המדינות
הנפגעות ממנו.³⁷ מאבק זה לא רק שיחצה מדינות כמו מצרים
ואולי אף ישראל מול תאי טרור אסלאמי פונדמנטליסטי,
אלא יחצה גם את העולם הערבי. מדינות תומכות טרור כמו
סוריה ועיראק יהיו איום על המדינות שנאבקות בו. כדי
להכריח את ארגוני הטרור יש ליצור מצב שלא יהיו להם
מדינות מקלט. לכן דרוש שיתוף פעולה אקטיבי עם המדינות
שמאכלסות ונותנות חסות לארגוני טרור. אחת הדוגמאות
האופייניות היא המאבק שניהלה ישראל במלחמת ההתשה
1968-1970 נגד הטרור הפלסטיני ששכן בירדן. במשך קרוב

לשלוש שנים לא הצליח צה"ל למנוע
חדירות ופיגועים. רק כאשר פעל
צבא ירדן בספטמבר 1970 נגד
ארגוני הטרור הפלסטיניים,
שהתבססו בממלכה הירדנית,
הושגה הכרעה, והופסקו מעשי
הטרור מהזירה הזאת. הישגים
דומים ניתן להשיג באמצעות לחצים
מדיניים, כלכליים ואחרים על

מדינות התומכות בטרור. אולם ייתכן שרק שינויים
מהפכניים בהנהגות של המדינות האלה יצליחו לשנות את
מדיניותן.

טכנולוגיה ומוסר הלחימה

צבא, שרצה בעבר הלא רחוק לפגוע בטרוריסטים, נאלץ
להחזיר יחידות מיוחדות ולסכן את חיי הלוחמים או
להשתמש באש לא מדויקת, כמו פצצות מטוסים, פגזי
ארטילריה ואש רבה מנשק קל. כיום – באמצעות נשק מדויק,
אמצעי כוונון חדשניים, הפעלה מרחוק, אמצעי איסוף
מדויקים ומערכות שליטה בזמן אמיתי – אפשר לפגוע
במבוקש כמעט ללא סיכון של אזרחים ושל מבנים הנמצאים
בקרבתו. בעתיד הקרוב יפותחו במערב מערכות לוחמה נגד
כוחות לא סדירים, שיכללו אמצעי אל-הרג וחיישנים
מתקדמים עוד יותר. טכנולוגיות מתקדמות יאפשרו להימנע
מפגיעה באזרחים חפים מפשע במהלך פעולות נגד
טרוריסטים ולוחמי גרילה באזורים מיושבים בכלל ובשטחים
אורבניים בפרט. כך הופכים הטכנולוגיה ואמצעי הלחימה

סיכום

מן הראוי שצה"ל יעצב אסטרטגיה, שתעשה שימוש בנדבכים שהוצגו כאן: הסטת המאבק הצבאי לשולי הבמה, עימות של התשה ולא של הכרעה מהירה, מניעת הסלמה, יוזמה טקטית, פעילות החבויה מעין התקשורת, מיקוד נקודתי, מיצוי יתרון האיכות ופיתוח אמצעים מתקדמים.⁴¹ אסטרטגיה מונעת הסלמה מהסוג הזה לא תביא להכרעה מהירה, אך בלוויית לחצים נוספים על אותם קהלי יעד היא מסוגלת לשכנע את היריבים לחזור לשולחן הדיונים ולהסכים לפשרה הוגנת.

הערות

1. שאול מופז [ראיון עם יעקב ארז ויואב לימור], "מרבית מנגנוני הביטחון הפלסטיניים נגועים בטרור", **מעריב, מוסף לחג העצמאות**, עמ' 4-2
2. שמואל גורדון, "העימות המוגבל – אתגר ומענה", עוזי ארד, [עורך] **מאזן החוסן והביטחון הלאומי**, תל-אביב, ידיעות אחרונות, 2001, עמ' 378-385
3. משה (בוגי) יעלון, [ראיון עם עודד גרנות ואיציק סבן], "במקרה של הסלמה והידרדרות אנחנו עלולים למצוא את עצמנו גם במצב של מלחמה כוללת", **מעריב, מוסף שבת**, 16 בפברואר 2001, עמ' 2-3
4. שרון אריאל [ראיון עם בן כספית, אלי קמיר], "אריאל שרון: לא השתניתי – מי שהשתנה זה אתם", **מעריב, מוסף לשבת**, 13 באפריל 2001, עמ' 6-2
5. מנחם לנדאו [ראיון עם בן כספית], "ראיון ראשון עם מנחם לנדאו, עד לאחרונה ראש אגף ביטחון ומבצעי קרקע בשב"כ: צריך לנטרל את כל מי שמוגדר כמפגע או כשולח. טרוריסט צריך להיות מטופל כטרוריסט", **מעריב, מוסף יום העצמאות**, 25 באפריל 2001, עמ' 6-8
6. לנדאו, **שם**, עמ' 8
7. דני רובינשטיין, "אני מג'די אל-מכאווי, משתף פעולה עם השב"כ", **הארץ**, 9 בינואר 2001, עמ' 3
8. זאב שיף, "חיסולים ואמצעים אחרים", **הארץ**, 10 בינואר 2001, עמ' 1
9. סא"ל א', "מלחמה אסימטרית", **מערכות** 371, יולי 2000, עמ' 16
10. עמוס ידלון, **המערכה האווירית בבלקן**, זרקור 2, תל-אביב, אג"ם-תוה"ד, 2000, עמ' 13
11. מילון למונחי צה"ל, מטכ"ל 1-10, תל-אביב, תוה"ד, 1998, עמ' 271
12. גל הירש, **פעילות בחתימה נמוכה: תפיסת הפעלת הכוח**, זרקור 3, תל-אביב, אג"ם-תוה"ד, 2000
13. שמואל גורדון, "מודיעין אווירי מודרני", **מערכות** 354, נובמבר 1997, עמ' 44-60
14. שמואל גורדון, **לוחמה אווירית נגד גרילה**, תל-אביב, צה"ל תוה"ד, 2000, זרקור 5, עמ' 45
15. רון בן-ישי, "צה"ל: היסטוריית המלחמה – משיקולי בחירות", **ידיעות אחרונות, המוסף לשבת**, 5 בינואר 2001, עמ' 6-7, 25
16. בן-ישי, **שם**
17. שמואל גורדון, **מסדר האבירים האחרון: אסטרטגיה אווירית מודרנית**, תל-אביב, רמות – אוניברסיטת תל-אביב, 1998, עמ' 326
18. יהושפט הרכבי, **מלחמה ואסטרטגיה**, תל-אביב, מערכות, 1990, עמ' 204
19. Stephan H., Gotowicki, "Confronting Terrorism: New War Form or Mission Impossible," **Military Review**, Vol. LXXVII, No. 3, May-June 1997, p. 66
20. Oded Erez, "The Role of an Air Force in Counter-Insurgency," in M. 20

- Hough, M. Van Der Merwe (eds.) **Contemporary Air Strategy**, Ad Hoc Publication No. 23 (Pretoria: Institute for Strategic Studies, University of Pretoria, 1986), pp.19-26
- Shmuel Gordon, **The Vulture and the Snake. Counter-Guerilla Air Warfare: The War in Southern Lebanon** (Ramat-Gan: The BESA Center for Strategic Studies, 1998) pp. 47-48
- US Air Force 1995, **Special Operations: Air Force Doctrine. Document 35** [AFDD-35] (Washington D.C.: Department of the Air Force, 9/1997) p. 24
23. יצחק רבין, "סוכנות בין-לאומית נגד הטרור", בנימין נתניהו [עורך], **הטרור: כיצד יוכל המערב לנצח**, תל-אביב, ספריית מעריב, 1987, עמ' 206-209
24. פול לאכסולט, "סדר היום לפעולה בין-לאומית", בנימין נתניהו [עורך], **הטרור: כיצד יוכל המערב לנצח**, תל-אביב, ספריית מעריב, 1987, עמ' 210-213
25. ג'ורג' שולץ, "האתגר לארצות הדמוקרטיה", בנימין נתניהו [עורך], **הטרור: כיצד יוכל המערב לנצח**, תל-אביב, ספריית מעריב, 1987, עמ' 36-45
26. Steven Emerson "Terrorism in America: The Threat of Militant Islamic Fundamentalism," Kushner, Harvey W. [Ed] **The Future of Terrorism: Violence in the New Millennium**, (London: Sage; 1998), Pp. 33-54. pp. 48-49,
27. אלוף בן, "שרון יוצא לרוסיה; יבקש חזית אחת נגד הטרור" **הארץ** (3.9.2001) עמ' 5א
28. אריק שרון [ראיון עם מיכל קפרא] **מעריב מוסף לראש השנה** (17.9.2001) עמ' 29-31
29. נחמן טל, **עימות מבית** (ת"א: פפירוס; 1999). עמ' 138-143
30. Nagwa El-Gamel et al, "The Issue of Terrorism", **The Arab Strategic Report**, 1993, p. 441
31. ניצן הורוביץ, "שלטון ללא מדינה", **הארץ**, 29 בספטמבר 1996
32. נחמן טל, **שם**, עמ' 153
33. Emerson, **Ibid**. p. 39
34. גיא כבוד, "הבעיה האסלאמית על מפתן המערב", **הארץ**, 1 באוגוסט 1996
35. נחמן טל, **שם**, עמ' 198-212
36. אביבה שאבי, רוני שקד, **חמאס, מאמונה באללה לדרך הטרור**, ירושלים, כתר 1994, עמ' 150-154
37. Michael Radu, "September 11, 2001: Ten Ways to Look at What Happened and What to Expect", **A FPRI Pub through Internet**, 17.9.2001
38. Gordon, **Ibid**. p. 41
39. שמואל גורדון, "בזכות גיוס ברנני", **מערכות** 328, ינואר-פברואר 1993, עמ' 32-37
40. משה זונדר, "חשופים בטשח", **מעריב סופשבוע**, 26 בינואר 2001, עמ' 25-31
41. שמואל גורדון, "נדבכים לדוקטרינה של צה"ל", תל-אביב, צה"ל-תוה"ד, 2001, **זרקור** 6, עמ' 123-125

